

Доц. др Ненад Новаковић

КАКО НАДВЛАДАТИ СТАЊЕ СВИЈЕСТИ

Истраживање: Стање кадрова у техничком сектору позоришта

Савремено позориште доживљава своје промјене и у оном сегменту који је уназад неколико десетина година остао непромијењен и на који се, стиче се утисак, није обраћала потребна пажња; на технички сектор. Временом запустен, кадровски неинтересантан и по страни, бивао је у другом плану. Мимо закона, који ничим није третирао запослене у техничком сектору позоришта, мимо могућности да могу да напредују у својој струци, без могућности

да се могу систематски, плански, осмишљено и стручно усваршавати, без могућности да се могу борити за свој статус, без јасне али специфичне и потребне листе занимања за позоришта, без озбиљног институционалног промишљања о њиховом значају и потреби, овај сектор тавори у БиХ и Републици Српској и не прати у довољној мјери шта се све догађа у региону а нарочито на ширем плану.

Истраживање које смо спровели са студентима смјера продукције на Бањалука колеџу (BLC) у Бањој Луци, дошли смо

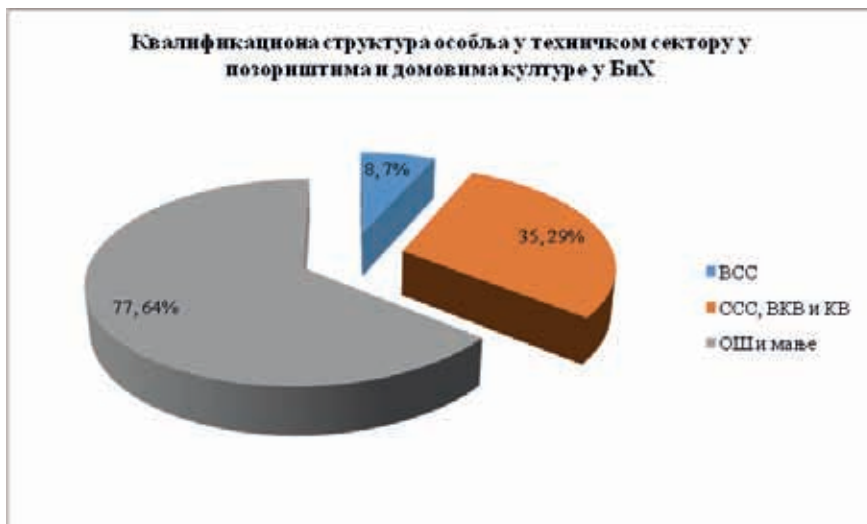
до изненађујућих резултата, иако смо знали да је стање, чак и у региону, веома неповољно. Истраживање је обухватило позоришта у БиХ, али и оне културне установе које се баве или дају услуге извођачким умјетностима. Ова мултидисциплинарна област и те како је значајна али утолико више и осјетљива на све мијене у позориштима. Деценијама се није имало „слућа нити потребе“ да се техника у позориштима значајно обнавља, а тиме нити потреба да се уводе нови кадрови нити нова занимања. Остајало се на нивоу задовољавања минималних по-

треба, загледани сами у себе изнутра а без осјећаја и жеље да се сагледа и види шта се догађа у окружењу. Чекић, ексер и даска и даље су у позориштима у БиХ основни материјали и алати за већину сценографија и од те премисе се полази. Сценографија за представу која може да се натовару у нешто мање од камиона је „мање вриједна“, костимографија која није гламур нема цијену и вриједност,

Квалификациона структура особља у техничком сектору у позориштима и домовима културе БиХ – Резултати истраживања

Табела 1: Квалификациона структура особља у техничком сектору у позориштима и домовима културе БиХ

Квалификациона структура особља у техничком сектору у позориштима и домовима културе БиХ	Број запослених	
	f	%
ВСС	8	6,67
ССС, ВКВ и КВ	35	29,17
ОШ и мање	77	64,17
Укупно	120	100,00

Графикон 1: Квалификациона структура особља у техничком сектору у позориштима и домовима културе БиХ.

Табела 2: Распоред особља у техничком сектору у позориштима и домовима културе БиХ по адекватној стручној спреми

Распоред особља у техничком сектору у позориштима и домовима културе БиХ по адекватној стручној спреми	Број запослених	
	f	%
Адекватна СС	22	18,33
Неадекватна СС	98	81,67
Укупно	120	100,00

Графикон 2: Распоред особља у техничком сектору у позориштима и домовима културе БиХ по адекватној стручној спреми.

Табела 3: Распоред особља у техничком сектору у позориштима и домовима културе БиХ по адекватној високој стручној спреми

Распоред особља у техничком сектору у позориштима и домовима културе БиХ по адекватној високој стручној спреми	Број запослених	
	f	%
Адекватна ВСС	3	37,50
Неадекватна ВСС	5	62,50
Укупно	8	100,00

Графикон3: Распоред особља у техничком сектору у позориштима и домовима културе БиХ по адекватној високој стручној спреми

Наше истраживање смо по-сматрали из два угла: шта нам нуде садашњи кадрови у техничком сектору позоришта и каква је квалификациона структура запослених? Поента овог истраживања нам намеће закључак да се кадрови у позориштима у овом сектору и те како морају школовати а то значи и промијенити свијест и усавршити технички сектор у нашим позориштима.

Више је него јасно да је мањак стручних кадрова у позориштира у техничком сектору регио-

нални проблем и он би се тако и могао и морао најефикасније да рјешава. Због међусобног прожимања позоришта у региону по више основа: језичкој, културолошкој, наслијеђу, истим или сличним глумачким и позоришним школама, посјетиоцима, сличним навикама, потребама и проблемима, тешким материјалним и социјалним условима, закључак је да се и проблем може рјешавати на том регионалним нивоу.

Немогућност напредовања запослених у техничком сектору у

односу на глумачки дио ансамбла је такође једна од индикативних негативности које дјелују дестимулативно на запослене. Различито третирање, на примјер сценографа, костимографа, шефа сцене вајара, сликара, столара и других креативаца унутар једног позоришта у други план ставља запослене у овом сектору. У неким позориштима они су дио умјетничког ансамбла а у другим позориштима су дио техничког сектора. Проблем је и што законодавац није нашао за сходно годинама да и запослени у овом дијелу позоришта имају могућност напредовања и стручног усавршавања, а да за то буду и награђени. Тиме се није ни развила потреба нити амбиција да се тај дио кадра усавршава и дошколовава, да се развијају нова занимања, да се прати развој позоришне технике и потребних кадрова.

Реално стање сада је у позориштима да су у највећем броју случајева декоратори са неадекватном школском спремом, костимографи без потребног школовања, сценографи, ако их има, без потребне школске спре-

ме, специфична занимања потребна техничком и умјетничком сектору позоришта, као што су: шминкери, фризери, власуљари, каширери, тапетари, вајари, сликари, столари, бравари, реквизитери, гардеробери, позоришни кројачи, мајстори свјетла и тона, аудио-видео дизајнери, мајстори сцене,.....уопште руководиоци техничког сектора у позориштима по правилу немају потребно школовање, а најчешће ни могућност да се колико-толико стручно усавршавају.

Наше истраживање на узорку од 120 запослених у позориштима БиХ указује да свега 18% има адекватну школску спрему у техничким секторима позоришта и домова културе, док 64% запослених нема уопште потребну школску спрему за посао који обавља. Тако су декоратори на примјер: конобари, ауто-лакирери, НК, ПКи ВК радници са основном школом или у најбољем случају са једногодишњим, двогодишњим и трогодишњим неадекватним занимањем. Нема довољно запослених школованих продуцената, инжењера потребних савременом театру, али смо

у истраживању констатовали да нема ни адекватних високошколских установа у региону које би школовале највећи број потребних кадрова за потребе техничког сектора позоришта. Од 120 анкетираних само 7% има високу школску спрему, а од тих 7% чак 60% има неадекватну високу школску спрему у техничким секторима институција културе у БиХ.

Разлози за такво стање у техничком погону позоришта су многобројни: није се развила свијест о потреби нових и другачијих профила запослених у позориштима, надаље Универзитети нису имали слуха али ни довољно стручног академског особља за покретање нових ускоспецијализованих занимања, али ни економске оправданости да се за мали број потребног кадра у распарцелисаном региону, по свим основама, формира нова катедра за потребна занимања, законодавац није препознавао нова неопходна занимања, а потребе и схватање савременог позоришта су се мијењале и тражиле нова рјешења. У ствари животне потребе су се наметале са новим технологијама у материјалима,

техничким помагалима, новим машинама и најразноврснијим могућностима. Техничко-технолошки напредак цивилизације наметао је развој и свијести о потребама развоја кадрова и унапређења кадрова у свим сегментима техничких сектора позоришта, како год она била систематизована.

Из ових сазанања у току истраживања наметао се јасан закључак да позоришта и култура уопште морају добити нормативну институционалну потребну подршку као важан сегмент у стручном унапређењу запослених уопште у позориштима, а нарочито у запостављеном техничком сектору. Укоријенио се стереотип, глумац се мора запослити искључиво са адекватном академијом, што је и нормално данас и минимум услова, а сви други у позориштима могу, како се договори или како се неке хоће. Критеријуми се губе уз изговор, ако нема адекватне јасно профилисане школске спреме, номенклатуре занимања за одређена јасно дефинисана радна мјеста, тада може да се запосли, најчешће форме ради, оно што

се има или да се неко „удоми“ у јавној служби. И тако се временом уништио критеријум приликом запошљавања, али и уназадио један веома важан сегмент рада и функционисања савременог театра. Стицање нових знања и проширење образовања за већ запослене, како је истраживање показало, уопште није на нивоу позоришта у БиХ организовало у последњих 25 година. Што је још поразније, није се ни јављала потреба из позоришта да се ту било шта мијења и унапређује. Сигурно, посредно на размишљање о унапређењу укупног техничког погона, и кадрова и технике, почело се размишљати тек после премијере „Моја кућа“ Македонског националног позоришта поводом отварања нове савремене зграде тог националног тетара у Скопљу. Указале су се неслућене могућности савремене технике потпомогнуте знањем професионалаца која је употпунила и дала посебан печат великој ансамбл представи уз значајан повод и јубилеј. И није се ту стало. Та спектакл представа и не слутећи, имала је великог одјека и утицаја на позоришта у читавом региону. Прије свега на схватање значаја

али и могућности технике и стручњака који са тим изумима цивилизације управљају.

Мањкавост ове велике спектакл представе се тек касније установила, да се не може играти ни у једном другом позоришту у региону због величине сцене, броја учесника (у једном тренутку више од 70 актера је на сцени), употребе најсавременијих технолошких помагала, од којих су нека статична, као што је хидраулика и троспратна сцена, увођење великог теледиригованог диржабла,.....

И наше истраживање подстакло је запослене и људе из управљачких струкура позоришта да се запитају, зашто је то стање такво и зашто се ништа не догађа, а вријеме и потребе то захтијевају? Намеће се неколико праваца дјеловања и могућих рјешења овог запуштеног проблема: успостављање потребне законодавне регулативе, установљавање листе занимања, стварање услова за школовање потребних кадрова за позоришта са успостављене листе занимања, концентрација високостручних кадрова у једном центру у региону, пошто би то

појефтинило школовање нових кадрова, подигло би образовни ниво оних који те курсеве, школе или установе завршавају и створио би се потребни стручни-научни центар за регион који би био препознатљив и валидан за креирање кадровске базе будућих радника у техничким секторима позоришта и не само позоришта, већ и уопште институција културе, владиног и невладиног сектора који се баве извођачким умјетностима.

У међувремену, када се почела развијати свијест о новим захтјевима који се стављају пред технички дио позоришта (примјер представа без ријечи НП РС “Часови у којима нисмо ништа знали једни о другима“ ПетераХандкеа, у режији Младена Матерића) почело се размишљати и гдје се то данас налази овај сектор у установи-позоришту. Прије тога, под утицајем једног броја професора из региона оформљен је Одсјек продукције на Бањалука колеџу у Бањој Луци, а одмах потом и на Академији умјетности Универзитета у Бањој Луци. Народно позориште Републике Српске на велика инсистирања у система-

тизацију укључује и занимања: дизајнер звука-тона и свјетла, аудио-визуелни дизајнер. Академија већ формира смјер за потребне кадрове, а у радној верзији Закона о позоришту у Републици Српској,уврштено је ново занимање аудио-визуелни дизајнер,што је значајан помак и знак да се почело много тога позитивног догађати, мијењати и помјерати набоље. Истовремено на Грађевинско-архитектонском факултету у Бањој Луци се размишља о школовању кадрова потребних за рад на сцени и управљања сценом у позоришту. У региону, у Новом Саду иде се и корак даље, тако да се питање будућности кадрова у техничком сектору у позориштима и те како наметнуло као озбиљан проблем, али и посао који захтијева озбиљан, темељит и дуготрајан рад.

И у сфери техничког осавремењавања позоришта примјетни су помаци, стидљиви, али осјетни. Гломазну сценографију замјењују свјетлосно дизајнирани ефекти, једноставна сценографија уз осмишљен рад сценских радника имало више инвентивности и знања приликом кориштења тех-

ничких помагала и материјала, (премијера „Одисеј-сан о повратку“, сценарио и режију потписује Бисерка Колевска, сценографију и израду лутака Свила Величкова у Дјечјем позоришту РС у Бања Луци), дају боље резултате него нека статична гломазна и прескупна класична сценографија. Развила се свијест да се нешто мора мијењати и осавремењавати?!

Набавља се и нова опрема, стара обнавља и усавршава, сходно материјалним могућностима и знањима и то су озбиљни кораци ка другачијем схватању и функцији техничког сектора у позоришту, које ће, надамо се донијети боље свима у култури, а нарочито у позориштима.